

Factsheet

Sponsor de toekomst, niet het verleden

Fossiele overheidssteun in Nederland

Nederland heeft beloofd uiterlijk dit jaar te stoppen met subsidies voor fossiele brandstoffen: kolen, gas en olie. Dat is Europees zo afgesproken. Maar uit onderzoek van Milieudefensie en Oil Change International blijkt dat de fossiele industrie onverminderd overheidssteun kreeg.

De belangrijkste uitkomsten van ons onderzoek

► De totale financiële steun (subsidies, internationale steun en steun via staatsbedrijven) van de Nederlandse overheid aan de fossiele brandstofindustrie bedraagt gemiddeld **8,3 miljard euro per jaar**;

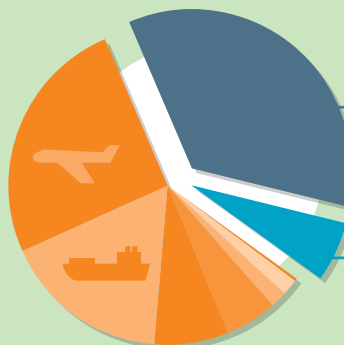
► Nederland is **jaarlijks gemiddeld 4,9 miljard euro** kwijt aan fossiele subsidies, inclusief belastingvoordelen;

► Het beëindigen van subsidies voor fossiele brandstoffen kan in 2025 een afname van de Nederlandse CO₂-uitstoot van **7,7%** (11,7 Megaton) opleveren.

**Totaal financiële steun voor fossiel:
8,3 miljard euro per jaar**

Via subsidies: € 4,9 miljard

- Luchtvaart: € 2,1 miljard
- Scheepvaart: € 1,4 miljard
- Elektriciteit: € 619 miljoen
- Gas: € 436 miljoen
- Industrie: € 145 miljoen
- Landbouw: € 133 miljoen
- Overig: € 41 miljoen

Via internationale steun: € 2,9 miljard

- ABN AMRO € 1,7 miljard
- Atradius: € 1,2 miljard
- FMO: € 38 miljoen

Via staatsbedrijven: € 513 miljoen

- GasUnie: € 305 miljoen
- EBN: € 207 miljoen
- GasTerra: € 1,5 miljoen

De afgelopen vijf jaar ging er maar liefst 8,3 miljard euro overheidssteun per jaar naar de fossiele industrie, waarvan 4,9 miljard euro aan subsidies.

Om klimaatontwrichting tegen te gaan, moeten we snel veel minder CO₂ uitstoten en omschakelen naar een volledig duurzaam energiesysteem. Op dit moment is Nederland bijna volledig afhankelijk van fossiele brandstoffen. Daarom is elke euro van de overheid die nu nog naar fossiele brandstoffen gaat onbegrijpelijk. En contraproductief. Want zo blijven we de economie van het verleden in stand houden en staan we duurzame oplossingen in de weg.

Kabinet ontkende fossiele subsidies

Al in 2013 sprak Nederland met de Europese Unie af om subsidies voor fossiele brandstoffen in 2020 af te schaffen. Ook bij het akkoord van Parijs in 2015 deed Nederland deze belofte. In plaats van te werken aan de afschaffing van fossiele subsidies, ontkende de Nederlandse regering jarenlang het bestaan van fossiele subsidies. Uit ons onderzoek blijkt nu dat Nederland geen actie heeft ondernomen om die afspraken na te komen.

Eerder onderzoek naar fossiele subsidies

Begin 2018 eiste de Tweede Kamer duidelijkheid en actie. Daarop gaf het kabinet de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) en het IEA (Internationaal Energieagentschap) opdracht om onderzoek te doen naar de Nederlandse subsidies op fossiele brandstoffen. Nu 2,5 jaar later ligt er nog steeds geen plan voor actie.

Ons onderzoek gaat verder

In ons rapport gebruiken we de internationale methode gebaseerd is op de definitie van de Wereldhandelsorganisatie WTO om subsidies voor fossiele brandstoffen in kaart te brengen. Deze methode omvat directe subsidies, belastingvoordelen en prijs-ondersteuning.

Uitgaven aan fossiele brandstoffen door staatsbedrijven en internationale steun kunnen volgens deze methode deels worden aangemerkt als subsidies aangezien zij voorwaarden creëren die gunstiger zijn dan marktvoorwaarden.

FOTO: MARCO VAN MIDDELKOOP/AEROPHOTO

In ons rapport hebben we er voor gekozen om de volledige internationale steun die de overheid geeft en de volledige uitgaven aan fossiele brandstoffen door staatsbedrijven te benoemen in plaats van alleen het subsidie-element (gederfde inkomsten door steun onder marktwaarde) uit te lichten. We hebben hiervoor gekozen omdat de Nederlandse overheid meer directe zeggenschap heeft over deze geldstromen en dus ook de bevoegdheid heeft om ze te veranderen.

In het Klimaatakkoord van Parijs is afgesproken dat alle financiële stromen van de overheid in lijn gebracht moeten worden met klimaatdoelen, dus zal alle steun aan de fossiele industrie moeten worden afgebouwd.

FOTO: MAARTEN VISSER / CC BY 2.0

Subsidies in Nederland

Financiële giften en belastingvoordelen noemen we subsidies. Ook leningen, garanties en investeringen die gunstiger zijn dan de vrije markt tellen als subsidie.

De grootste subsidies voor fossiele brandstoffen in Nederland zijn vrijstellingen van energiebelasting voor brandstoffen in de luchtvaart (2,1 miljard euro per jaar) en de scheepvaart (1,4 miljard euro per jaar).

Lucht- en scheepvaart (3,5 miljard euro)

Maar liefst 42% van de totale jaarlijkse fossiele subsidies in Nederland gaat naar de luchtvaart.

Luchtvaartmaatschappijen hoeven geen BTW te betalen over de kerosine die ze gebruiken en ook tickets zijn belastingvrij. Dat terwijl voor gebruik van auto, bus, trein of tram wel gewoon BTW wordt gevraagd. Het is absurd dat je voor je tramkaartje meer belasting betaalt dan voor een vliegticket naar Bali.

Luchtvaartmaatschappijen zoals KLM krijgen zo miljarden euro's voordeel. Daarmee wordt vliegen en transport per vliegtuig fiscaal gestimuleerd ten opzichte van alternatieven, ook op korte afstanden.

De luchtvaart doet niet mee aan het klimaatakkoord van Parijs. Het blijft ook buiten schot van het Nederlands Klimaatakkoord. Het is dan ook echt onverklaarbaar dat onze overheid nu nog meer miljarden wil pompen in de vervuilende, onhoudbare luchtvaart-industrie.

Brandstoffen die worden gebruikt in de scheepvaart zijn ook vrijgesteld van de energiebelasting die normaal gesproken wel van toepassing is.

Elektriciteit (619 miljoen euro)

De elektriciteitssector is verantwoordelijk voor 23 procent van onze jaarlijkse CO₂-uitstoot. Nadat het in 2013 om milieu en budgettaire redenen was afgeschaft, is in 2016 opnieuw een vrijstelling voor energiebelasting voor het gebruik van kool bij de elektriciteitsproductie ingevoerd. Het gebruik van aardgas bij de productie van elektriciteit is ook vrijgesteld van energiebelasting. Daarnaast verstrekt de Nederlandse overheid subsidie voor het bijstoken van biomassa in kolencentrales. Zonder deze overheidssteun zouden de resterende kolencentrales in Nederland waarschijnlijk niet rendabel zijn en daarom houdt deze subsidie kolencentrales kunstmatig in leven.

Nederland heeft ermee ingestemd om het gebruik van kolen in de elektriciteitsproductie tegen 2030 geleidelijk af te schaffen. Daarom zal een eind moeten worden gemaakt aan de verbranding van kolen in drie kolencentrales die pas in 2015 in gebruik zijn genomen.

De regering heeft al ingestemd met een vergoeding van 52,5 miljoen euro aan energiebedrijf Vattenfall voor het stilleggen van de Hemweg kolencentrale eind 2020. Dit bedrag is niet opgenomen in onze cijfers aangezien de subsidie nog niet aan Vattenfall is betaald.

Het blijft onduidelijk of en in hoeverre de andere betrokken bedrijven een vergoeding krijgen voor het stilleggen van hun kolencentrales. Uniper en RWE, die de resterende kolencentrales beheren, hebben echter om compensatie verzocht en Uniper heeft zelfs aangekondigd dat zij juridische stappen overweegt tegen het besluit om het gebruik van kolen bij de opwekking van elektriciteit geleidelijk stop te zetten.

Gas (436 miljoen euro)

De gaswinning in Groningen wordt afgebouwd. Maar de misgelopen winst voor Shell en Exxon worden gecompenseerd. Vooral nog met 90 miljoen euro (in de afgelopen 4 jaar), maar de oliebedrijven willen de komende tijd nog meer. Tegelijkertijd draait de overheid ook op voor een groot deel van de herstelkosten van de aardbevingsschade. Dat is een financieel voordeel voor Shell en Exxon van 240 miljoen euro. Daarnaast zijn er fiscale voordelen voor kleine gasvelden en voor het zoeken naar nieuwe offshore gasvelden.

Zware industrie (minimaal 145 miljoen euro)

De industrie in Nederland is verantwoordelijk voor 31 procent van onze jaarlijkse CO₂-uitstoot. Die uitstoot is de afgelopen 10 jaar niet gedaald. Toch betalen de grootste energieverbruikers de laagste energiebelasting en hoeven de meest vervuilende fabrieken zoals Tata Steel zelfs helemaal geen energiebelasting te betalen. Daarbij krijgen veel van deze bedrijven gratis rechten om te vervuilen binnen het emissiehandelssysteem van de EU. Op basis van openbare informatie komen we op minimaal 145 miljoen euro overheidssteun per jaar voor de zware industrie. Maar veel cijfers zijn niet openbaar, dus dit zou veel meer kunnen zijn.

Landbouw (133 miljoen euro)

De glastuinbouw profiteert van een korting op energiebelasting voor het gebruik van aardgas voor verwarming. Van 1996 tot 2000 was het gebruik van fossiele brandstoffen door grote energieverbruikers, zoals de tuinbouwsector, helemaal vrijgesteld van energiebelasting. Sinds 2000 betalen tuinbouwbedrijven een verlaagd tarief.

FOTO: MICHEL WIJNBERGH/MILIEUDEFENSIE

■ Internationale steun

Nederland steunt de fossiele industrie in het buitenland met gemiddeld 2,9 miljard euro per jaar.

Dan gaat het met name om steun aan bedrijven via exportkredietverzekeraar Atradius DSB en leningen en investeringen via ABN AMRO en ontwikkelingsbank FMO. Het verstrekken van leningen en andere vormen van steun onder de marktwaarde kan ook worden aangemerkt als subsidie volgens de methode van de UNEP, OESO en IISD.

Exportkredietverzekeringen

Nederland exporteert de klimaatcrisis door onze fossiele steun via exportkredietverzekeringen voor Nederlandse bedrijven die internationaal olie- en gaswinning ontwikkelen. Vooral arme landen worden zo afhankelijker van olie en gas.

Ook in een aantal landen in het mondiale Zuiden is de fossiele industrie groot en in landen waar dat niet het geval is wordt nieuwe fossiele infrastructuur aangelegd. Het zuidelijk halfrond wordt tevens het hardst geraakt door de klimaatcrisis, terwijl veel mensen daar de middelen niet hebben om zich er tegen te beschermen. Daar wonen de meest kwetsbare mensen die door de klimaatcrisis worden geraakt. Deze mensen zien meestal niks terug van de winsten die de grote fossiele

multinationals zoals Shell maken. Sterker nog, ze zitten midden in de lokale gevolgen van deze industrie, zoals: olierampen, watervervuiling, ernstige luchtvervuiling en landroof. Daar bovenop komen dus nog de verergerende gevolgen van klimaatverandering zoals extreem weer en zeespiegelstijging.

De Nederlandse overheid draagt hier helaas aan bij. De steun aan de fossiele industrie maken het mogelijk voor bedrijven om door te gaan met het veroorzaken van onrecht.

Zo krijgen Nederlandse bedrijven overheidssteun voor het bouwen van raffinaderijen in Oman en olieplatforms in Mexico en overweegt Nederland projecten voor gaswinning in Mozambique te steunen, waarvoor vissers moeten wijken en mensen van hun land zijn verdreven.

Investeringen ABN AMRO

ABN AMRO is nog steeds in handen van de staat. Daardoor vallen investeringen van ABN AMRO in fossiele projecten in Nederland, de EU en de rest van de wereld onder de verantwoordelijkheid van de overheid. We hebben de mogelijkheid om ABN AMRO fossielvrij te maken, in lijn met het klimaatakkoord. Maar de overheid doet er niks aan.

■ Staatsbedrijven

Volgens de internationaal afgesproken methode om fossiele subsidies in kaart te brengen, kunnen uitgaven aan fossiele brandstoffen door staatsbedrijven ook deels worden aangemerkt als subsidies omdat zij voorwaarden creëren die gunstiger zijn dan de marktvoorwaarden.

Nederlandse staatsbedrijven zoals Energiebeheer Nederland (EBN) (207 miljoen euro), Gasunie (305 miljoen euro) en GasTerra (1,5 miljoen euro) investeren jaarlijks zo'n 513 miljoen euro in fossiele brandstoffen. EBN is 100% eigendom van de Nederlandse overheid en

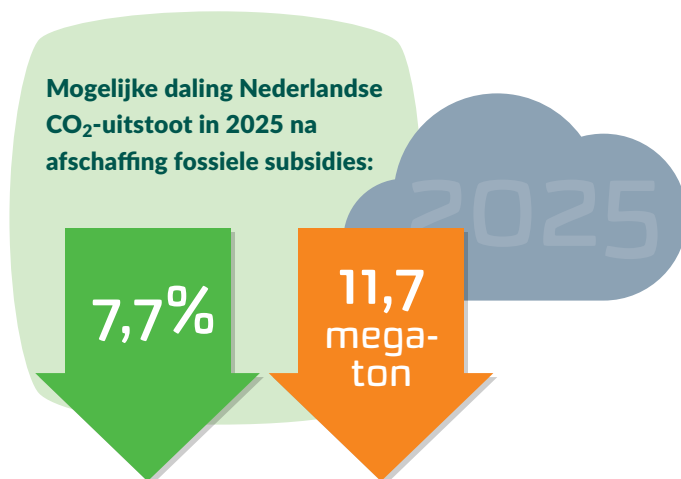
neemt deel aan alle projecten voor fossiele brandstoffen in Nederland met een aandeel van 40% om zo de risico's voor investeerders te verlagen. Aardgasinfrastructuur en transport in Nederland wordt beheerd door GasUnie, een 100% staatsbedrijf. GasTerra is voor 50% eigendom van de Nederlandse overheid en is sinds de jaren 60 betrokken bij de handel en levering van aardgas, veelal uit Groningen.

Wat levert afschaffing fossiele subsidies op voor het klimaat?

Als de 4,9 miljard euro aan fossiele subsidies afgeschaft worden, scheelt dat Nederland veel CO₂-uitstoot. Beginnen we hier direct mee en we besteden het vrijgekomen bedrag aan energiebesparing (20%), hernieuwbare energie (10%) en sociale vangnetten (50%), dan daalt de totale Nederlandse CO₂-uitstoot al in 2025 met 7,7% of 11,7 Megaton. Dat staat gelijk aan de uitstoot van 3,4 miljoen auto's per jaar.

Het beëindigen van subsidies voor fossiele brandstoffen kan zo bijdragen aan het behalen van de doelstelling van 49% minder CO₂-uitstoot (t.o.v. 1990) in 2030, opgenomen in de Nederlandse Klimaatwet.

Nog meer CO₂-afname kan worden bereikt door fossiele brandstoffen uit te sluiten van overheidsfinanciering en investeringen door staatsbedrijven en door de fossiele subsidies af te schaffen waarvoor geen openbare data beschikbaar was. Daarnaast moet er een passende prijs voor CO₂ worden ingevoerd. Een eerlijke CO₂-heffing dus: wie vervuilt, betaalt.

Wat kan er ook met 8,3 miljard?

Het is een gigantisch bedrag, 8,3 miljard euro per jaar. Elke euro die wordt uitgegeven aan subsidies voor fossiele brandstoffen is een euro die niet wordt besteed aan echt belangrijke zaken zoals sociale steun, duurzame energie en gezondheidszorg.

Door overheidssteun voor fossiele brandstoffen te schrappen, komen er middelen vrij die nodig zijn voor snel economisch herstel en een duurzame, veerkrachtige toekomst.

Een aantal voorbeelden om duidelijk te maken hoeveel impact 8,3 miljard euro kan hebben.

Met 8,3 miljard euro kunnen we ook:

- Bijna 6,5 miljoen Nederlandse huishoudens 'gratis' windenergie van de overheid bieden, voor tientallen jaren. Dat is 81% van alle Nederlanders.
- Meer dan 2,1 miljoen huishoudens voorzien van zonnepanelen. Dat is meer dan een kwart van alle Nederlanders. Dus na 4 jaar heeft iedereen zonnepanelen.
- Bijna 2 miljoen OV-jaarkaarten met onbeperkt treinreizen uitdelen.

Aanbevelingen voor het kabinet

Overheidssteun voor fossiele brandstoffen moet en gaat stoppen. Hoe doen we dat snel en eerlijk?

Onze aanbevelingen voor het kabinet:

- Maak direct een einde aan alle overheidssteun voor olie, gas en kolen;
- Maak Nederland internationaal leider in het beëindigen van de overheidssteun voor fossiele brandstoffen;
- Investeer in de samenleving van de toekomst. Stop het geld in het isoleren van huizen, openbaar vervoer, duurzaam voedsel voor een eerlijke prijs en sociale vangnetten voor een eerlijke overgang voor huishoudens met een laag inkomen en getroffen bedrijven;
- Maak een einde aan de exportsteun die arme landen afhankelijk maakt van olie en gas, en help deze landen het fossiele tijdperk over te slaan of af te sluiten door te investeren in economische activiteiten met toekomst;
- Zorg ervoor dat de vervuiler betaalt en niet wordt beloond, zoals bij vergoeding van schade door gaswinning in Groningen. Beperk de kosten voor de belastingbetaler;
- Voorkom dat economische steun als gevolg van de coronacrisis tot nieuwe overheidssteun voor fossiel leidt. Steun mensen, niet bedrijven of aandeelhouders. En investeer juist nu in de economie van de toekomst.

Sponsor de toekomst, niet het verleden

Alle fossiele steun snel beëindigen, is een uitdaging. Maar de economische crisis en de steeds urgenter klimaatcrisis dwingen het kabinet onmiddellijk actie te ondernemen.

Door juist nu te investeren in duurzame energie, mobiliteit en landbouw scheppen we banen met toekomst. Laat het economisch herstel groen en eerlijk zijn.

Want de grootste vervuilers blijven belonen voor gebruik van fossiele brandstoffen is oneerlijk, absurd en onverklaarbaar. Nederland moet investeren in de toekomst, niet in het verleden.